

Μαίρη Παρασκευά

Η Μαίρη Παρασκευά γεννήθηκε στη Μύκονο το 1882. Ο πατέρας της, Νικόλαος Γρυπάρης, από παλιά Μυκονιάτικη οικογένεια, ήταν ιδιοκτήτης μεγάλης επιχείρησης σιτηρών στην Οδησό, κοσμοπολίτικη πόλη της Μαύρης Θάλασσας με αξιόλογο τότε ελληνικό πληθυσμό. Η οικογένεια ζούσε στη Μπαράνοφκα, το 120,000 στρεμμάτων πατρικό κτήμα στη Βολυνία της σημερινής Ουκρανίας. Το κτήμα συμπεριλάμβανε, εκτός από χιλιάδες στρέμματα εκμεταλλεύσιμου δάσους, έπαυλη στην οποία είχε ενσωματωθεί ο πύργος της Μαρίας Βαλέφσκα, της Πολωνέζας ερωμένης του Ναπολέοντα, καθώς και το περίφημο τότε ομώνυμο εργοστάσιο πορσελάνης.

Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς έμαθε φωτογραφία η Μαίρη Γρυπάρη, θα πρέπει όμως να ήταν σε σχετικά νεαρά ηλικία και μάλλον πριν τα είκοσι. Σύμφωνα με αναμνήσεις της οικογενείας, διδάχθηκε την χρήση της φωτογραφικής μηχανής από τον μεγαλύτερο αδελφό της, Γεώργιο Γρυπάρη. Τα παιδικά και εφηβικά της χρόνια πέρασαν στα κτήματα του εκατομμυριούχου πλέον, προξένου της Ελλάδος και παρασημοφορημένου από την αυτοκρατορική αυλή πατέρα της. Το 1903 παντρεύεται τον αρκετά μεγαλύτερό της Νίκο Παρασκευά, πολιτικό μηχανικό εγκατεστημένο στην Αλεξάνδρεια, με τον οποίο φεύγει μετά από κάποιο διάστημα για την Αίγυπτο. Εκεί συναναστρέφεται την ελληνική και ευρωπαϊκή κοινωνία, και γνωρίζει την μετέπειτα στενή της φίλη Αργίνη Σαλβάγου, μικρότερη αδελφή της Πηνελόπης Δέλτα.

Η Δέλτα, που ποτέ δεν θα τη χωνέψει, γράφει στις *Αναμνήσεις* της: «Εκείνο το χειμώνα γνώρισα τη «μάγισσα», τη νιόπαντρη Μαίρη Παρασκευά. Διάβασε το χέρι μου και μου είπε πως θα περάσω μια ψυχική κρίση...». Και προσθέτει, «Τα μάτια της είναι σκοτεινά. Δε γελάνε ποτέ». Πράγματι, σχεδόν καμία από τις πολλές φωτογραφίες της Παρασκευά δεν την δείχνει να γελάει - το πολύ ένα αχνό χαμόγελο.

Αρκετές φορές μετά τον γάμο της θα επιστρέψει στη Μπαράνοφκα για παραταταμένη επίσκεψη, οι δύο τελευταίες το 1910 και το 1914. Εκεί, θα υιοθετήσει μια εκκεντρική για την εποχή και αρκούντως δραματική ενδυμασία: μακρύ, κατάμαυρο φόρεμα, μαύρη μπλούζα, μαύρη εσάρπα και μαύρο, σφιχτοδεμένο μαντίλι στο κεφάλι με κρόσσια που πέφτουν στο μέτωπο. Θυμίζει, στις φωτογραφίες που της τράβηξε η Αργίνη Σαλβάγου, εκλεπτυσμένη τσιγγάνα χαρτορίχτρα.

Ο πόλεμος διέλυσε το ειδύλλιο της Μπαράνοφκα. Το 1916 η Παρασκευά με τα περισσότερα μέλη της οικογενείας Γρυπάρη εγκαταλείπουν το κτήμα για την Οδησό, καταφεύγοντας τελικά

στην Αλεξάνδρεια. Η επανάσταση των Μπολσεβίκων το 1917 έθεσε τέλος στο παλιό κοινωνικό και οικονομικό σύστημα της Ουκρανίας, ενώ η ατυχής επέμβαση του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος στις διασυμμαχικές επιχειρήσεις το 1919 σήμανε και το οριστικό τέλος της ελληνικής παρουσίας στην Κριμαία.

Ακολούθησαν χρόνια κοσμοπολίτικης διαβίωσης στην Αλεξάνδρεια και την Αθήνα, με συχνά ταξίδια σε δημοφιλείς Ευρωπαϊκούς προορισμούς όπως το Παρίσι και τη Βενετία. Η δεύτερη αυτή περίοδος της ζωής της Μαίρης Παρασκευά έκλεισε απότομα με δύο σκληρά χτυπήματα: η διεθνής οικονομική ύφεση του 1930 οδήγησε στη χρεοκοπία τον Παρασκευά, ο οποίος είχε επενδύσει όλη την περιουσία τους στην οικοδομή, ενώ ο ίδιος πεθαίνει το 1931. Από το 1932, η Μαίρη Παρασκευά αποσύρεται στη γενέτειρα Μύκονο, όπου και θα ζήσει μέχρι τον θάνατο της, το 1951· δημοφιλής και οικεία προσωπικότητα, παραμένει ακόμα στη μνήμη των συμπολιτών της για τις αγαθοεργίες της, την εποχή προπάντων της Κατοχής.

Το έργο της Παρασκευά επιζεί με τη μορφή μεγάλου αριθμού υαλοτυπιών (hyalotypes), δηλαδή θετικών γυάλινων στερεοσκοπικών πλακών, καθώς και μικρού αριθμού θετικών πλακών και λιγοστών γυάλινων αρνητικών. Το αρχείο της δωρίσθηκε πρόσφατα από τον μικρανεψιό της, Πέτρο Γρυπάρη, στο Φωτογραφικό Αρχείο του Μουσείου Μπενάκη.

Είναι γεγονός πως οι φωτογραφίες της Μαίρης Παρασκευά δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη πρωτοτυπία. Σε γενικές γραμμές, η τεχνική ικανότητά της ήταν περιορισμένη, ίσως γιατί υπήρξε ουσιαστικά αυτοδίδακτη. Επιπλέον, είναι προφανές ότι δεν ενημερωνόταν σχετικά με τις εξελίξεις του μέσου, παραμένοντας πιστή στον εξοπλισμό του περασμένου αιώνα. Κατά πάσαν πιθανότητα, ενώ σίγουρα ενδιαφερόταν για τα αποτελέσματα της φωτογράφισης, ελάχιστα την ενδιέφερε το ίδιο το μέσον.

Εντούτοις, οι φωτογραφίες της την καθιστούν την πρώτη μέχρις στιγμής Ελληνίδα φωτογράφο με ολοκληρωμένο σε βάθος χρόνου προσωπικό έργο. Συμπεριλαμβάνουν λήψεις από την Ελλάδα, την Αίγυπτο, τη Γαλλία, την Ελβετία και την Ιταλία, καθώς και πολλές θαλασσινές εικόνες. Σημαντικότερη μάλλον είναι η καταγραφή της ζωής στην προεπαναστατική Κριμαία, σκηνές από το οικογενειακό της περιβάλλον και τη ζωή στη εξοχή και την πόλη. Οι πολυτιμότερες θυμίζουν τον λυρισμό και νεανικό ενθουσιασμό των οικογενειακών φωτογραφιών του Jacques Lartigue.

© Γιάννης Σταθάτος 2017

Πρώτη δημοσίευση: *Μαίρη Παρασκευά 1882-1951, Ιστορικές φωτογραφίες μιας κοσμοπολίτισσας από τη Μύκονο*, ΚΔΕΠΠΑΜ, Μύκονος 20017